

POLITIET

POLITIETS UTLENDINGSENHET

**BARNEFAGLIG
VEILEDER FOR
POLITIET:
PÅGRIPELSE OG
UTTRANSPORT
AV BARN**

POLITIETS UTLENDINGSENHET
OKTOBER 2018

**PUs overordnede
barnefaglige prinsipper:**

**Forståelse - Trygghet
Forutsigbarhet - Involvering**

INNHOLD

Pågrepelse av familier/enslig mindreårig som skal uttransporteres	6
Funksjonsbeskrivelse	7
Viktige områder å være oppmerksom på	8
Potensielle fallgruver	9
Aktuelle tiltak	10
Avslutning/ Etterarbeid	18
Politiets ansvar overfor barn: Opplysningsplikt og avvergingsplikt	19
Juridiske referanser	21

PÅGRIPELSE AV FAMILIER/ENSLIG MINDREÅRIG SOM SKAL UTTRANSPORTERES

Pågrepelse og uttransport er det leddet i asylsaks-
kjeden der potensialet for å påføre både foreldre og
barn traumatisk stress er på sitt høyeste. Barn er
særskilt utsatt og sårbare i en slik situasjon, fordi de
mangler erfaringer og mentale forutsetninger for å
forstå hva som skjer, og fordi de i kraft av avhengighet
til foreldrene er sårbare for hvordan foreldrene reage-
rer under pågripelsen. Pågrepelse er normalt en svært
utrygg situasjon for et barn. Barnets alder, oppholds-
tid i Norge og integrering i nærmiljø med etablerte
vennskap, skoletilhørighet osv. kan føre til sorg-
reaksjoner og savn, og er med på å bestemme hva
slags virkninger pågripelsen og uttransporten på sikt
kan ha for barnet. Politiet skal tilrettelegge så godt
som mulig for å redusere skadelig stress og traume i
denne situasjonen, og ikke gjøre vondt verre. I tråd
med de barnefaglige prinsippene for PU, er det et mål
at politiet tilstreber å gjennomføre pågripelsen og
uttransporten så skånsomt som mulig. Dette følger
også av utlendingsloven § 106a tredje ledd. Det inne-
bærer å benytte alle muligheter som er i situasjonen
til å trygge barnet, forklare hva som skjer her og nå,
gjøre barnet så delaktig som mulig. Det betyr også

å gjøre foreldrene best mulig i stand til å ta vare på barna sine. Politiet skal altså tilstrebe å ha et barne-sensitivt perspektiv gjennom hele operasjonen der barnefamilier/enslige mindreårige skal pågripes for uttransport, og gjennom hele uttransporten.

Juridisk skilles det mellom *pågrepelse* og *avhenting* ved at man går fra en avhenting til pågrepelse idet den/de som skal avhentes ikke samarbeider med politiet, og det er påkrevd å pågripe for å få gjennomført oppdraget. Beslutning om pågrepelse tas av jurist. Av praktiske årsaker omtaler vi avhenting og pågrepelse under ett som *pågrepelser* i denne veilederen, ettersom de barnefaglige tiltakene vil være gjeldende for begge tilfeller.

Funksjonsbeskrivelse

En pågrepelse foregår ved at politioperativt mannskap får beskjed om å utføre oppgaven. Det kan variere hvor lang tid i forveien man får beskjed, og hvor lang tid man har på å planlegge oppdraget. Kort oppsummert innebærer en pågrepelse at man oppsøker familien/den enslige mindreårige på bopel, tidligst kl. 6 om morgenen. Politiet presenterer seg, informerer om oppdraget og om at vedkommende skal hentes for uttransport. Familien/den enslige mindreårige må pakke det de skal ha med og gjøre seg klar for avreise. Politiet vil transportere de pågrepne til neste opp-

holdssted, enten det er til utlendingsinternatet/familieenheten på Haraldvangen eller direkte til Utreisesenteret på Gardermoen.

En ledsaget uttransport foregår ved at familien eller den enslige mindreårige blir fulgt på flyet og gjennom hele reisen, eventuelt opphold i transitt og helt frem til endelig destinasjon. PUs oppdrag avsluttes etter at familien/den enslige mindreårige er akseptert og mottatt av hjemlandets myndigheter. Ved retur av en enslig mindreårig til hjemland er det et vilkår i loven at tvangsretur bare skal skje til et familiemedlem, utnevnt verge eller til et annet forsvarlig omsorgstilbud*.

Viktige områder å være oppmerksom på

- Bevissthet om barn/ungdoms behov, og hvordan man kan møte dem i denne situasjonen
- Forståelse for at familien/barnet er i en krise og potensielt kan oppleve pågripelsen og uttransporten som traumatiske hendelser
- Forståelse for at foreldrene i en akutt stress-situasjon kan ha vansker med å ta vare på barna sine
- Forståelse for at barna som skal pågripes kanskje ikke vet at de er i landet ulovlig, eller er forberedt på at politiet kan komme

- Forståelse for at barn kan ha tidligere negative erfaringer med politiet, og at politiet kan skremme dem
- Kunnskap om at barns atskillelse fra foreldrene kan være svært skadelig.
- Ferdigheter i hvordan man kommuniserer med barn/ungdom
- Ferdigheter i hvordan man kan hjelpe foreldrene til å fungere best mulig overfor barna sine i situasjonen; for eksempel ikke skremme eller true barna

Potensielle fallgruver

- Det er satt av for liten tid til planlegging og forberedelser
- Det blir utpekt mannskaper uten tilstrekkelig erfaring med å pågripe barn, eller barnefaglig kompetanse
- Det er satt av for liten tid til selve oppdraget
- Det er satt av for få mannskaper
- Mannskapet er ukjent med asylsaken og personlige forhold ved den/de som skal pågripes og uttransporteres

- Ved utførelse av selve oppdraget: Mannskapet er lite forberedt på hvem man møter og hva som kan skje. Høylytt og brå adferd fra mannskapet.
- Politiet kan forårsake en skadelig og potensielt traumatisk opplevelse for barnet/barna
- Mannskapet som har vært med på pågripelsen kommuniserer ikke tilstrekkelig med dem som skal ledsage familien ut av landet, og viktig informasjon går tapt om evt. hendelser eller andre forhold
- Det blir språkproblemer under pågripelsen, og barna brukes som tolk for å formidle vesentlig informasjon**

Aktuelle tiltak

Fysiske og mentale forberedelser

Det er viktig med mannskap som er *øremerket* barna og som tar seg spesielt av dem dersom en situasjon oppstår. Dette innebærer ansvar for å kjøpe inn nødvendig barnemat, bleier o.l. i forkant av en pågripelse/uttransport, avhengig av barnas alder. Ansatte som får ansvar for barna må være trygge i rollen, og være forberedt på å måtte skifte bleie og sørge for å ivareta barna, dersom foreldrene ikke tar ansvar for barna sine under pågripelsen eller uttransporten.

Ansatte med god erfaring og trygghet på å håndtere barn kan være avgjørende for barnets opplevelse av en dramatisk situasjon. Dette vil kunne skåne og minimere faren for senskader og traumer.

- Sett deg godt inn i personenes asylsak og historie, særskilt helseopplysninger.
- Innhente oppdatert informasjon om familien og barnet fra mottak eller andre:
 - Nylige hendelser
 - Venner og aktiviteter – hvem kan barnet trenge/ønske å ta farvel med?
- Planlegg hvilken kompetanse leder av oppdraget og mannskapet bør ha.
- Vurder behov for antall mannskap på oppdraget
- Vurder hvor lang tid som trengs til oppdraget, slik at det blir tilrettelagt best mulig
- Vurder hvor lang tid i forveien familien/den enslige mindreårige bør pågripes før uttransporten skal skje. Snakk med saksbehandler som koordinerer oppdraget, diskuter best mulig fremgangsmåte.
- Oppdragsleder må sikre at det på forhånd er bestilt en tolk som kan være tilgjengelig på telefon, der dette er praktisk mulig. **Barn skal ikke benyttes**

som tolk, dette er hjemlet i lov**. Dette gjelder for all kommunikasjon under pågripelsen/uttransporten, men det er **særdeles viktig** ved all informasjon du skal gi om årsak til pågripelsen, politiets rolle og informasjon om hva som skal skje. Hvis mulig, planlegg å ha med tjenesteperson som snakker det aktuelle språket. Du vil da få dekket situasjoner der det av praktiske årsaker ikke er mulig å bruke tolk, for eksempel på flyet. For øvrig må man utvise skjønn.

- Forbered deg mentalt på hva du kan møte, snakk med kollegaer og innhent informasjon om søkerens kultur og forhold i landet de skal til. Slik kan du unngå å overføre egne følelser eller oppfatninger på barna.
- Forbered deg på hvordan du kan gå frem for å komme i kontakt og kommunisere med barnet/barna. Hvordan formulere seg?
- Forbered deg på å håndtere utagering hos så vel barn som foreldre.

Gjennomføring

- **Sett av tid til å informere både voksne og barn** om hvorfor dere er der og hva som nå skal skje. Personell som er øremerket barn bør få i oppgave å informere barna særskilt, på en måte som de

forstår. Dette bør gjøres fortløpende, gjennom hvert ledd i prosessen fra pågripelse og til ankomst hjemlandet.

- **Benytt tolk**, heller for mye enn for lite. Selv om barnet synes å snakke godt norsk, er det ikke sikkert at det forstår alt som blir sagt.
- **Presenter** deg for barnet og bruk tid på **kontaktetablering**, opptre vennlig og tydelig.
- **Vær tydelig** på hva din rolle er, og fokuser på det som skjer her og nå. Eksempelvis: *"Hei, jeg heter ... og jeg er politi. Vet du hvorfor politiet er her? (Gi barnet tid til å svare.) Det er sånn at du og familien din skal reise tilbake til hjemlandet ditt.*
- **Informert om hva som skal skje, så detaljert som mulig:**

Eksempelvis: *"Det som skal skje nå er at dere skal pakke klær og ting, og så skal vi kjøre alle sammen til et annet sted som heter Haraldvangen.*

Hvis du vil, kan jeg hjelpe deg. Vi skal kjøre i politiets bil og det tar omtrent en time. Alle i familien din skal være med.

Når vi kommer frem, skal du få hilse på en som heter...

Jeg skal passe på at det går rolig og fint for seg. Hva tenker du om det?(...) Er det noe du lurer på eller vil spørre om?" I forkant av uttransporten, snakk gjerne konkret om flyturen og det som skal skje der. Hvis barnet spør om forhold i hjemlandet du ikke vet svaret på, vær ærlig og si at du ikke vet/har vært der, men at det kommer til å gå bra.

- **Snakk med barnet om dagligdagse og ufarlige temaer**, da viser du interesse og hjelper barnet til å slappe av. Tematikk kan for eksempel være hva barnet liker å gjøre, interesser som fotball, nettspill etc. Dette avhenger av barnets alder.
- **Oppklar misforståelser/ trusler. Spør åpent, tilpasset barnets alder og modenhet**, for eksempel:

"Jeg lurer på hva du vet om politiet i Norge?"
Om nødvendig, avdramatiser: *"Politiet i Norge passer på barn, og jeg skal passe på at du er trygg".*

Spør gjerne om barnet har snakket med/møtt politi i Norge før. Har noen fortalt om politiet/ truet barnet med politiet?

Noen barn kan ha blitt truet med at det blir drept hvis det blir sendt til hjemlandet. Om dette kommer opp, kan du forsikre barnet om at det ikke kommer til å skje: *"Jeg vet om mange barn og familier som har reist tilbake til (...). Ingen av dem*

har blitt drept, så det kommer ikke til å skje med deg heller”.

- **Involvering** av barna er viktig og kan skape større følelse av kontroll. Kanskje barna kan hjelpe til med noe enkelt, hvis de har lyst? Trenger de at du hjelper dem til å ringe/ ta farvel med noen?
- **Å bruke god tid** til oppdraget er av stor betydning. Tilstreb å gi familien/den enslige mindreårige tilstrekkelig tid og ro til å summe seg, spise frokost og pakke under pågripelsen. Hvor langt man kan strekke seg på tid må samtidig avveies opp mot sikkerhetsvurderinger og polititaktiske hensyn på stedet. **Utvis fleksibilitet** ved å innfri særskilte behov som ikke berører sikkerhet/annen risiko, men som er viktig for familiemedlemmet å få gjort før dere drar. Spør om det er noe spesielt barnet vil ta med seg – en spesiell leke eller et minne? Det kan være vanskelig for barn å forstå at de ikke kommer tilbake. Det kan skape unødig stress dersom yndlingsbamsen ble igjen på mottaket.
- Barnefamilier/enslige mindreårige skal **ikke pågripes før kl. 06** om morgenen. Beslutning om pågripelse fra PUs jurist gjelder i utgangspunktet fra kl. 06 med mindre noe annet er spesifisert.
- Barn og unge skal ikke pågripes på skole eller i barnehage.

Dersom situasjonen eskalerer, foreldre blir aggressive e.l.:

- Fortell foreldrene at måten de opptrer på kan skade barna deres.
- **Skjerm barna** fra selve situasjonen. Unngå så langt som mulig at barna blir vitner til at foreldre utagerer, og ta dem med til et annet sted/rom. **Merk** at barna likevel antagelig får det med seg! Barna skal ikke kun avledes ved at politiet tar dem med et annet sted for å snakke om noe annet, eller late som ingenting. **Du som politi må informere barna om hva som skjer.** Sett deg ned med barna, vis omsorg og snakk med dem på deres nivå. Forklar barna hva som skjer. Vær konkret og si det åpenbare, f eks ”Nå er pappa lei seg og frustrert, og da blir han sint. Da må vi passe på at han ikke skader seg selv eller andre. Det er min oppgave som politi å passe på at alle er trygge. Pappa kommer til å roe seg ned om litt.” Inviter så barna til å snakke om det, spør barna konkret om de lurer på noe rundt det som akkurat har skjedd. Etterpå er det greit å skifte tema, spørre om barnet vil tegne e.l.
- Barn som utagerer/blir voldelig: Er det noe foreldrene kan bidra med? Hvis ikke, prøv å skjerme barnet. Lukk for eksempel døren, opptre rolig og forsøk å berolige, for eksempel: ”Jeg er her, og jeg skal passe på deg og hjelpe deg. Vi har god tid (...).

Jeg vil gjerne snakke med deg om hva som gjør deg sint eller urolig nå, jeg vil høre på deg. Fortell meg hva du tenker på”.

Bruk tid. Om det er et eldre barn som likevel blir utagerende og som ikke lar seg roe ned ved hjelp av rolig samtale, må du forholde deg til regelverk om bruk av maktmidler, for eksempel dersom det blir nødvendig å holde fast barnet.

AVSLUTNING/ ETTERARBEID

- **Ta farvel med barnet**, gjerne sammen med en som skal være sammen med barnet videre. Da er du med på å føre barnet over i den nye situasjonen. Bruk tid!
- Vær nøye med å **videreformidle informasjon** til neste ledd som tar over familien/den enslige mindreårige, fra pågripelsen, til Haraldvangen og videre til ledsagerne. Fortell hva dere allerede har snakket med barna om, og hvordan barna og familien forholder seg til den nye situasjonen. Da skapes det sammenheng gjennom prosessen, og du er med på å skape ro og trygghet rundt barnets situasjon.
- **Debrief:** Å delta på pågripelser som inkluderer barn kan være en mental og følelsesmessig belastning. Man kan ha forberedt seg godt, men det er viktig å huske på at det aldri blir helt som man hadde tenkt. Det kan være fornuftig å være klar over at oppdraget kan gjøre større inntrykk enn man tenker seg på forhånd. Å gjennomføre en debrief i etterkant av slike oppdrag er derfor veldig viktig for å fange opp dette. Oppdragsleder bør ta initiativ til en felles debrief med mannskapet etter endt oppdrag. Det bør være lav terskel for å snakke om egne reaksjoner etter et oppdrag.

POLITIETS ANSVAR OVERFOR BARN: OPPLYSNINGSPLIKT OG AVVERGINGSPLIKT

I pågripelsesfasen kan det oppstå hendelser eller fremkomme opplysninger som danner grunnlag for å tro at et barn er utsatt for omsorgssvikt, overgrep eller andre kriminelle handlinger.

Barn har mange rettigheter fordi de er barn, som gjelder uansett oppholdsstatus og så lenge de fysisk oppholder seg i Norge. Ansatte i politiet er forpliktet til å sikre at barns rettigheter blir ivaretatt så lenge de er i politiets varetekt. Som offentlig ansatt har man etter barnevernloven juridisk, selvstendig og personlig ansvar for å melde barnevernet dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet, eller om det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt.*** Politiet skal da melde fra til kommunalt barnevern/ barnevernsvakten. Denne plikten går foran taushetsplikten etter andre lover.

Dersom det oppstår en situasjon under pågripelsen som gir grunn til alvorlig tvil om foreldrenes omsorgsevne, skal du *alltid* kontakte PUs jourhavende jurist og informere om dette, eller via PUs operasjonssenter. Barnevernet bør i enkelte tilfeller varsles, og slike hendelser kan få betydning for saken/utsendelsen.

Tlf.nr. jourhavende jurist i PU: 970 04 894

Tlf.nr. PUs operasjonssenter: 22 34 24 20

Politiets ansatte må også være kjent med ansvaret som følger av avvergingsplikten, jf. Straffeloven § 196. Her fremgår det at enhver er pliktig til å anmelde eller avverge en straffbar handling eller følgene av den. Denne plikten gjelder også for ansatte i politiet, for beskyttelse av barn.

JURIDISKE REFERANSER

* Utlendingsloven § 90, 8.ledd

Tvungen utsendelse av en enslig mindreårig skal bare skje til et familiemedlem, utnevnt verge eller til et annet forsvarlig omsorgstilbud. Kongen kan gi nærmere regler i forskrift.

** Forvaltningsloven § 11 e

Forvaltningsorganer skal ikke bruke barn til tolking eller annen formidling av informasjon mellom forvaltningen og personer som ikke har tilstrekkelige språkferdigheter til å kommunisere direkte med forvaltningen. Unntak kan gjøres når det er nødvendig for å unngå tap av liv eller alvorlig helseskade, eller det er nødvendig i andre nødsituasjoner. Unntak kan også gjøres i tilfeller der det ut fra hensynet til barnet og omstendighetene for øvrig må anses som forsvarlig.

*** Barnevernloven § 6-4

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

a) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt (...)

POLITIET
POLITIETS UTLENDINGSENHET